

Dobrowolny przegląd UE dotyczący realizacji Agendy na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030 - konsultacje publiczne Komisji Europejskiej

Szanowni Państwo,

W imieniu Green REV Institute, inicjatora i operatora koalicji Future Food 4 Climate chcemy podziękować za możliwość przedstawienia stanowiska w ramach konsultacji publicznych Komisji Europejskiej.

Jako think tank i organizacja pozarządowa działająca na rzecz zielonej, sprawiedliwej transformacji systemu żywności oraz rolnictwa, uważamy, że przegląd realizacji celów Agendy na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030 (Agenda), powinien stanowić ważną część monitorowania i ewaluacji działań Unii Europejskiej podejmowanych dla walki z katastrofą klimatyczną oraz działań dla implementacji Europejskiego Zielonego Ładu.

Kontekst

Konsultacje odbywają się w bardzo krytycznym i ważnym momencie. Agresja Rosji na Ukrainę, kryzys gospodarczy oraz alarmujące doniesienia środowiska naukowego powodują, że wszystkie państwa i organizacje międzynarodowe oraz osoby decydenckie muszą podjąć pilne działania systemowe - w kontekście wydatkowania środków publicznych, kształtowania i zmiany legislacji, projektowania polityk publicznych, które będą mieć na celu zatrzymanie katastrofy klimatycznej, odbudowę ekosystemów oraz bioróżnorodności i umocnienie systemu tak, aby zapobiegać kolejnym zagrożeniom. Poza ubóstwem energetycznym, wykluczeniem komunikacyjnym osoby decydenckie muszą uwzględnić i zauważyć ubóstwo żywnościowe. Wojna w tzw. spichlerzu świata pokazuje, że obecny system żywności i produkcji rolnej stanowi ogromne zagrożenie dla bezpieczeństwa żywnościowego, życia i zdrowia ludzi oraz zwierząt.

Jednocześnie państwa członkowskie UE rozpoczynają wydatkowanie środków publicznych w ramach nowej perspektywy 2021-27 (w przypadku Wspólnej Polityki Rolnej 2023-27) i istnieje ryzyko, że środki publiczne z budżetu UE oraz państw członkowskich zostaną po raz kolejny wykorzystane na umacnianie tego, co nie działa, a nie inwestycje w transformację i zieloną, zrównoważoną przyszłość. Szczyt Klimatyczny COP27 w Egipcie w listopadzie 2022 r. pokazał braki i niski poziom realnych działań podejmowanych dla sprawiedliwej transformacji klimatycznej i wyraźnie wskazał na koszty, które już dzisiaj społeczeństwa i ekosystemy ponoszą ze względu na polityczną bierność dla planety i klimatu.

W związku z powyższym przegląd realizacji celów Agendy powinien być dokonany w precyzyjny i rzetelny sposób, tak, aby stanowić audyt działań ze wskazaniem koniecznych, niezbędnych do podjęcia działań naprawczych.

Cele Agendy i ich realizacja

Cele Zrównoważonego Rozwoju

Poniżej wskazujemy na cele Agendy.

Cel 1. Wyeliminować ubóstwo we wszystkich jego formach na całym świecie

Cel 2. Wyeliminować głód, osiągnąć bezpieczeństwo żywnościowe i lepsze odżywianie oraz promować zrównoważone rolnictwo

Cel 3. Zapewnić wszystkim ludziom w każdym wieku zdrowe życie oraz promować dobrobyt

Cel 4. Zapewnić wszystkim edukację wysokiej jakości oraz promować uczenie się przez całe życie

Cel 5. Osiągnąć równość płci oraz wzmocnić pozycję kobiet i dziewcząt

Cel 6. Zapewnić wszystkim ludziom dostęp do wody i warunków sanitarnych poprzez zrównoważoną gospodarkę zasobami wodnymi

Cel 7. Zapewnić wszystkim dostęp do stabilnej, zrównoważonej i nowoczesnej energii po przystępnej cenie

Cel 8. Promować stabilny, zrównoważony i inkluzywny wzrost gospodarczy, pełne i produktywne zatrudnienie oraz godną pracę dla wszystkich ludzi

Cel 9. Budować stabilną infrastrukturę, promować zrównoważone uprzemysłowienie oraz wspierać innowacyjność

Cel 10. Zmniejszyć nierówności w krajach i między krajami

Cel 11. Uczynić miasta i osiedla ludzkie bezpiecznymi, stabilnymi, zrównoważonymi oraz sprzyjającymi włączeniu społecznemu

Cel 12. Zapewnić wzorce zrównoważonej konsumpcji i produkcji

Cel 13. Podjąć pilne działania w celu przeciwdziałania zmianom klimatu i ich skutkom

Cel 14. Chronić oceany, morza i zasoby morskie oraz wykorzystywać je w sposób zrównoważony

Cel 15. Chronić, przywrócić oraz promować zrównoważone użytkowanie ekosystemów lądowych, zrównoważone gospodarowanie lasami, zwalczać pustynnienie, powstrzymać i odwracać proces degradacji gleby oraz powstrzymać utratę różnorodności biologicznej

Cel 16. Promować pokojowe i inkluzywne społeczeństwa, zapewnić wszystkim ludziom dostęp do wymiaru sprawiedliwości oraz budować na wszystkich szczeblach skuteczne i odpowiedzialne instytucje, sprzyjające włączeniu społecznemu

Cel 17. Wzmocnić środki wdrażania i ożywić globalne partnerstwo na rzecz zrównoważonego rozwoju

Sprawiedliwa, zielona transformacja systemu żywności i rolnictwa a realizacja celów Agendy nr. 2, 3, 4, 6, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 15.

Działania po wybuchu wojny

Zapewnienie dostępu do zdrowej, zrównoważonej żywności dla wszystkich osób, niezależnie od posiadanych dochodów, miejsca zamieszkania powinno stanowić priorytet Unii Europejskiej. Jednak pomimo apeli społeczeństwa obywatelskiego Parlament Europejski przyjął rezolucję dot. bezpieczeństwa żywnościowego, która chroni interesy przemysłu a nie dobro wspólne. Środowisko naukowe wskazuje, że system żywności oparty na produkcji zwierzęcej, w szczególności na intensywnej produkcji zwierzęcej, która dominuje na świecie, stanowi realne zagrożenie dla ludzi, zwierząt, ekosystemów i planety. We wspólnym apelu do Posłów i Posłanek do PE organizacje, w tym Green REV Institute wskazywały, że:

“Zbliżający się kryzys bezpieczeństwa żywnościowego spowodowany wojną na Ukrainie może być postrzegany jako okazja do zajęcia się naszym obecnym nieefektywnym wykorzystaniem zasobów żywnościowych i przyspieszenia tak potrzebnego przejścia na dietę roślinną, która jest mniej zależna od produkcji zwierzęcej, jak przewiduje strategia "Od pola do stołu".

W kontekście debaty politycznej na temat zapewnienia bezpieczeństwa żywnościowego ważne jest również, aby zdać sobie sprawę, jaka część produkowanych i importowanych przez nas zbóż i nasion oleistych jest faktycznie przeznaczona bezpośrednio do spożycia przez ludzi. Według danych Komisji Europejskiej, około dwie trzecie produkcji zbóż w UE i 70% produkcji nasion oleistych jest przeznaczonych na paszę dla zwierząt. Nawet to nie wystarcza, aby wyżywić wszystkie nasze zwierzęta hodowlane, więc uzupełniamy to importem z Ukrainy, a także

milionami ton śruty sojowej z Ameryki Łacińskiej - w ten sposób również znacząco przyczyniamy się do wylesiania i globalnego ocieplenia.

Wykorzystywanie zbóż i roślin strączkowych jako paszy dla zwierząt jest wysoce nieefektywnym sposobem produkcji białka. Jeśli weźmiemy pod uwagę procent białka dostarczanego jako pasza, który jest efektywnie przekształcany w produkt zwierzęcy, staje się jasne, że karmienie zwierząt zbożem w celu produkcji mięsa jest niezwykle marnotrawną praktyką. Na przykład w przypadku produkcji wołowiny tylko 3,8% białka zawartego w paszach jest skutecznie przetwarzane na produkty zwierzęce; pozostałe 96,2% jest tracone podczas przetwarzania na mięso. Jeśli chodzi o wieprzowinę, 8,5% pasz zwierzęcych jest przekształcane w mięso, a 91,5% białka jest tracone.

Krótko mówiąc, bezpośrednie karmienie ludzi białkiem roślinnym jest znacznie bardziej efektywne niż karmienie zwierząt zbożem i nasionami roślin oleistych. Jeśli politycy i decydenci poważnie myślą o zapewnieniu bezpieczeństwa żywnościowego zarówno w perspektywie krótko-, jak i długoterminowej, zmniejszenie ilości białek roślinnych wykorzystywanych w paszach dla zwierząt jest kluczowym krokiem w kierunku osiągnięcia tego celu. “

Po Deklaracji Wersalskiej Komisja Europejska 23.03.2022 przyjęła również derogację odnośnie ugorowanych gruntów, tym samym wspierając produkcję paszy dla zwierząt tzw. hodowlanych zamiast działań, które mogłyby wspierać zieloną transformację, a nie wzmacniać nieefektywny system.

Środki publiczne

Jednak obecne działania decydentów i decydek unijnych nadal koncentrują się na wsparciu dla sektora produkcji żywności zwierzęcej a nie na wspieraniu zielonej, sprawiedliwej

transformacji. Warto tutaj przypomnieć, że Komisja nadal finansuje ze środków publicznych promocję mięsa i nabiału (Wspólna Polityka Rolna) i nie przedstawiła ostatecznych ustaleń w sprawie zmiany polityki promocji produktów rolno- spożywczych, tak, aby wspierać zrównoważoną żywność, bezpieczną dla ludzi, zwierząt i planety. Komisja nadal wspiera w ramach Programów Szkolnych: Warzywa, Owoce i Mleko w Szkole kwotą ponad 90 mln euro rocznie promocję konsumpcji nabiału zwierzęcego. Tylko w Polsce na 14,5 mld litrów mleka jedynie 28 mln litrów pochodzi z produkcji ekologicznej (GUS). Środki unijne wspierają więc konsekwentnie przemysł i fermy przemysłowe, tym samym zwiększając zagrożenie bezpieczeństwa żywnościowego oraz dostarczając i promując żywność, która szkodzi.

Komisja Europejska powinna odejść od finansowania i wspierania produkcji zwierzęcej w ramach wszystkich instrumentów, w tym:

- Wspólnej Polityki Rolnej (obecnie przyjmowane Plany Strategiczne dla Wspólnej Polityki Rolnej nie odpowiadają na wyzwania klimatyczne i społeczne. 19 maja 2022 r. Komisja Europejska przekazała uwagi do Planu Strategicznego Polski wyraźnie wskazując na niskie ambicje dot. przeciwdziałania wykorzystaniu antybiotyków w produkcji oraz podnoszenia standardów w zakresie dobrostanu zwierząt tzw. hodowlanych. Wspólna Polityka Rolna musi być przekształcona we Wspólną Politykę Zrównoważonej Żywności, zaś wsparcie dla rozwoju obszarów wiejskich powinno być przedmiotem polityk publicznych, skupiających się na poprawie jakości życia ludzi na obszarach wiejskich. Obecnie trwają w Polsce konsultacje projektu ustawy dla Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej . Partnerzy społeczni otrzymali jedynie 14 dni na przedstawienie stanowisk w ramach konsultacji tak ważnego aktu prawnego, który ma regulować wydatkowanie ponad 25 miliardów euro w latach 2023-27;
- Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego - bardzo wiele przedsiębiorstw zajmujących się produkcją zwierzęcą wykorzystuje te środki na wsparcie swoich inwestycji i planów rozwoju. Środki EFRR powinny być rygorystycznie kierowane do wspierania biznesów, które wspierają zieloną, sprawiedliwą transformację systemu żywności;

- Funduszu Spójności - dotacje były i będą przeznaczane na wsparcie przemysłu intensywnej produkcji zwierzęcej co jest sprzeczne z celami Europejskiego Zielonego Ładu;
- Programu Horyzont 2020 - finansowanie projektów mających na celu wspieranie sektora produkcji zwierzęcej i badania i rozwój w sektorze produkcji zwierzęcej powinno być zakończone, a środki muszą być przekierowane do sektora produkcji roślinnej dla ludzi ;
- środki wspierające edukację - Europejski Fundusz Społeczny, Erasmus +, powinny być precyzyjnie wydatkowane na wspieranie zielonych kompetencji i edukacji dla przyszłości.

Legislacja

Obecna legislacja unijna ogranicza wsparcie dla sektora roślinnych następców mleka, jaj i mięsa. Tym samym Komisja Europejska za pomocą cenzury nazewnictwa (roślinny nabiał) oraz wykluczenia ze wsparcia w ramach chociażby polityki promocji czy wspomnianych już Programów Szkolnych roślinnych następców produktów zwierzęcych kształtuje konsumpcję i produkcję niezrównoważonej, szkodliwej żywności.

Unia Europejska vs. fermy przemysłowe

Komisja Europejska nie podejmuje działań na rzecz zakończenia działania ferm przemysłowych. Pomimo, że w Rozporządzeniu dot. wylesiania zauważa się destrukcyjny wpływ produkcji zwierzęcej na życie ludności rdzennej, deforestację, to nadal nie są podejmowane działania systemowe, żeby rozpocząć zamykanie ferm i uniemożliwić powstawanie nowych fabryk mleka, jaj i mięsa. Fermy przemysłowe są dzisiaj częścią krajobrazu obszarów wiejskich w Polsce. Około 1400 ferm to fermy ptaków, generujące ogromne koszty środowiskowe, społeczne, zdrowotne oraz hamujące i ograniczające rozwój obszarów wiejskich. W 2020 roku **rolnictwo**

ekologiczne w Polsce zajmowało zaledwie 3,5% ogólnej powierzchni użytków rolnych (Report on the Status of Organic Agriculture and Industry in Poland). Pozostała produkcja jest coraz bardziej intensywna i szkodliwa dla ludzi i ekosystemów. “Chów zwierząt bez wątpienia nie pozostaje bez wpływu na zdrowie zarówno dla osób pracujących na fermach przemysłowych, jak i osób zamieszkujących w ich sąsiedztwie. Oprócz zagrożeń chemicznych i fizycznych, zagrożenie stanowią szkodliwe czynniki pochodzenia biologicznego, do których zaliczane są mikro i makroorganizmy (bakterie, wirusy, promieniowce, grzyby) oraz wytwarzane przez nie struktury i substancje, wywierające niekorzystny wpływ na człowieka i które mogą być przyczyną dolegliwości i chorób m.in. pochodzenia zawodowego.”

W opublikowanej w 2022 r. Białej Księdze Sektora Hodowlanego: Smród, krew i łzy dr. Sylwii Spurek eksperci i ekspertki wskazują na kilka zagrożeń, ryzyk i konsekwencji działania ferm przemysłowych, w kontekście zdrowia i życia ludzi, bezpieczeństwa żywnościowego oraz ochrony środowiska, bioróżnorodności, zasobów wodnych, powietrza i katastrofy klimatycznej.

Wybrane fragmenty Białej Księgi:

“Zgodnie z najnowszymi opracowaniami naukowymi sektor hodowlany jest odpowiedzialny w znacznym stopniu za negatywny wpływ rolnictwa na środowisko. W Europie odpowiada za: 78% utraty różnorodności biologicznej na lądzie, 80% zakwaszenia gleby i zanieczyszczenia powietrza (emisja amoniaku i tlenków azotu) oraz 73% zanieczyszczenia wód (zarówno azot, jak i fosfor).”

“Zgodnie z oceną cyklu życia przeprowadzoną przez Greenpeace sektor produkcji zwierzęcej (tj. wszystkie udomowione zwierzęta hodowane w rolnictwie w celu produkcji siły roboczej i „towarów”, takich jak mięso, jaja, mleko, futro, skóra i wełna) odpowiada za ok. 12– 17% całkowitych emisji gazów cieplarnianych w Unii Europejskiej. Jeśli chodzi o emisje samego dwutlenku węgla, są one wyższe niż suma rocznych emisji CO₂ wydzielanych przez cztery państwa unijne – Polskę, Węgry, Czechy i Słowację.”

“Badania potwierdzają, że zmiany w poziomie emisji byłyby znaczące: zmniejszenie konsumpcji mięsa i nabiału w UE tylko o połowę mogłoby zmniejszyć emisje gazów cieplarnianych, za które odpowiedzialne jest rolnictwo, o ok. 25–40%, natomiast przejście na dietę wegetariańską lub wegańską doprowadziłaby do ich redukcji o odpowiednio ok. 63% i 70%.”

“O potencjalnych skutkach zanieczyszczenia wody pitnej opowiedzieli nam mieszkańcy i mieszkanki wsi, w których istnieją lub planowane są wielkopowierzchniowe ферmy. Podczas rozmowy z osobami mieszkającymi w Sadkowie (woj. dolnośląskie) usłyszeliśmy, że planowana w ich wsi ferma ma być zlokalizowana niespełna 40 m od ujęcia wody, co w przypadku powstania „inwestycji” z dużym prawdopodobieństwem doprowadzi do zanieczyszczenia wody, z której korzystają nie tylko one, lecz także osoby zamieszkujące okoliczne wsie. Podobny problem dotyczył mieszkańców i mieszanek miejscowości Zieleniec (woj. lubelskie), gdzie ze względu na brak wodociągu gminnego istniało duże ryzyko zanieczyszczenia lokalnych zasobów wód. Jak wspomnieli, w raporcie oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko inwestor, odnosząc się do kwestii emisji szkodliwych substancji do wód, wskazał jako rozwiązanie problemu podłączenie do... nieistniejącego wodociągu.”

Rekomendacje

Zdecydowaliśmy się na wskazanie kluczowych elementów, które dzisiaj powinny stanowić podstawę do oceny działań Unii Europejskiej dla realizacji celów Agendy na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030:

- wspieranie za pomocą środków publicznych oraz legislacji przemysłu mięsnego, mleczarskiego, jajczarskiego w sposób bezpośredni i pośredni oraz brak działań na rzecz budowania i tworzenia oraz inwestowania w zrównoważoną żywność dla przyszłości ludzi, zwierząt, ekosystemów;

- działania mające na celu hamowanie i ograniczanie ambicji zielonej transformacji oraz strategii Od pola do stołu (wspomniana derogacja oraz wspieranie istniejącego, nieefektywnego systemu);
- najważniejszą politykę unijną dla kształtowania zrównoważonego systemu żywności i rolnictwa czyli Wspólną Politykę Rolną, która dzisiaj nie spełnia żadnego z celów: wspiera produkcję żywności, która szkodzi oraz przemysł a nie zielone rolnictwo oraz nie przyczynia się do rozwoju obszarów wiejskich;
- brak działań na rzecz zamykania istniejących ferm przemysłowych: fabryk zniszczenia dla ludzi, zwierząt i planety oraz brak działań, żeby zatrzymać powstawanie nowych ferm.

Komisja Europejska ma narzędzia do przeprowadzenia sprawiedliwej, zielonej transformacji. Dlatego apelujemy o pilne i priorytetowe zajęcie się opracowaniem **Sustainable Food System Law, czyli Zrównoważonego Systemu Żywnościowego**, tak aby regulował i wdrażał rozwiązania dla: zielonych zamówień publicznych, wyżywienia zbiorowego w instytucjach publicznych (szczególnie placówkach edukacyjnych, które pełnią rolę oświatową, kształtowania nawyków żywieniowych i tym samym konsumpcji i produkcji), marnowania żywności oraz oznakowania żywności dla klimatu, praw człowieka i praw zwierząt. Przewodnicząca Komisji Europejskiej Ursula von der Leyen nie wspomniała o Sustainable Food System Law, narzędziu do wdrażania ambicji strategii Od pola do stołu w swoim przemówieniu w ramach State of the Union we wrześniu 2022. Niezależnie od tego liczymy, że Komisja Europejska rozpocznie prace nad legislacją, która będzie nakładać obowiązki związane z zieloną, roślinną transformacją dla systemu żywności na wszystkie strony: instytucje publiczne, samorządy, rządy oraz przemysł, producentów żywności. Obecnie osoby konsumenckie w sklepie, szkole, pracy nie mają równego dostępu do zdrowej żywności: mogą kupić promowaną przy wsparciu środków publicznych, często z mniejszą stawką VAT, dofinansowaną na etapie hodowli, produkcji, badań i rozwoju, wspartą legislacją żywność zwierzęcą albo samodzielnie szukać dostępu i informacji na temat zdrowej, zrównoważonej żywności. Brak edukacji klimatycznej, żywnościowej to także

fundament niedziałającego systemu produkcji żywności. Osoba konsumująca kupując żywność nie ma wiedzy i świadomości na temat skali deforestacji dla kawałka mięsa ze zwierzęcia, skali zanieczyszczenia środowiska i szkód dla zdrowia ludzi związanej z produkcją kartonika mleka czy skali pracy przymusowej czy niewolnictwa w przemyśle zwierzęcym.

Dlatego przyjęcie ram prawnych dla zrównoważonego systemu żywności musi stanowić priorytet prac KE w 2023 r.

Kolejne działania związane są z Dyrektywą w sprawie emisji przemysłowych, która musi obejmować zapisy dot. przemysłu zwierzęcego, sektora hodowlanego, działania na rzecz legislacji (wspomnianej już) dot. wyłesiania. Unia Europejska powinna pilnie zakończyć finansowanie promocji mięsa i nabiału oraz zmienić kształt Programów Szkolnych, tak, żeby w opcji minimum uwzględnić roślinne zamienniki mleka i nabiału.

Zakończenie

Raz jeszcze dziękujemy za możliwość przedstawienia uwag. Zostały one opracowane w sposób okrojony, bo sam temat wymaga długiego opracowania wskazującego na wszystkie dane związane z konsekwencjami wspierania i utrzymywania nieefektywnego systemu żywnościowego. Unia Europejska stoi przed ogromnym wyzwaniem i wyborem pomiędzy wspieraniem tego, co przynosi krótkotrwałe zyski dla przemysłu i sektora hodowlanego a rozpoczęciem systemowych zmian dla sektora żywności i rolnictwa, czyli faktycznie dla zdrowia, jakości życia ludzi, życia zwierząt, praw człowieka, ochrony środowiska, wód, powietrza, gleby, bioróżnorodności i bezpieczeństwa żywnościowego.